

REFORMÁTUS HÍRADÓ

XII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

Világszerte páratlan erdélyi értékeket felügyel a református múzeum

Öten több mint hatszáz gyülekezet kegytárgyainak megőrzéséért

Az utolsó utáni órában mentik a 20. századot túlélte kincseket

Bármely nyugat-európai, de még a New York-i Metropolitan Múzeum gyűjteményével is vetekedhet az Erdélyi Református Egyházkerület gyűjteményében őrzött tárgyi anyag és történelmi értékű levéltári forrás, amelyek megőrzésének és megóvásának fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Ennek a becses hagyatéknak a felkutatásán, leltározásán, szakszerű dokumentálásán, a már használaton kívül helyezett úrasztali edények (klenódiумok), textíliák megőrzésén, megóvásán, az emléktárgyak értékének tudatosításán dolgozik az a művészettörténészekből, történészekből, levéltáro-

sokból álló, Pokoly Társaság néven ismert szakembercsoport, amely a 2014-ben létrehozott Erdélyi Református Múzeum szakmai gerincét alkotja. Az értékmentésre, értékmegőrzésre, gyűjteményezésre, szakmai irányításra összpontosító intézmény megalapításával az Erdélyi Református Egyházkerület több mint egy évszázados hiányt pótolta. Az intézmény megalakulásáról, tevékenységéről, szerepéről a kutatócsoport tagjával, Kovács Mária Márta művészettörténésszel, a református múzeum egyik muzeológusával beszélgettünk. (Interjúnk a 7. oldalon)

Isten irányította életutamat ebbe az irányba

Balázs Ágnes zongoratanárnő, Tordaszentlászlón kántor

Gondoskodtak róla, hogy gazdag zenei élet legyen Kolozsvár szívében

Már gyerekként megtanulta a koráljátékokat, a kántorságot mégsem annyira céltudatos választásai, inkább a gondviselés hozta életébe. Valahányszor találkoznak, mindig meglep a tekintetéből sugárzó jószág, szelídség. Akárcsak a mesékből kilépő jó tündér: a törekeny alkathoz, szőke hajához és világos szeméhez társuló kedvessége, szerénysége elbűvölő. A Farkas utcai református egyházközségben kifejtett kántori tevékenysége során férjével, Balázs Attila lelkipásztorral együtt szervezték a komolyzenei eseményektől elkényeztetett kolozsvári kínálatban is színvonalasnak számító Pünkösdi Hangversenysorozatot, létrehozták a Kolozsvári Magyar Gyermekkórust. Miután férje Tordaszentlászlón lett lelkész, Balázs Ágnes az ottani kántori teendőket látja el, és azóta már két kórust vezet. Naponta ingázik zongorát tanítani a kolozsvári zeneliceumba, két gyermeket nevel. Az elmúlt másfél évtizedben mit sem változott: fiatal külseje mellett megmaradt annak a szerény, elkötelezett, munkáját odaadóan végző embernek, akinek megismertem.

RÉSZLETEK A 6. OLDALON

Lélek nélkül... (pünkösdi gondolatsor)

DR. BIBZA GÁBOR

Íróasztalomnál ülve azon tűnődöm, hogy a Szentlélek nélkül milyen lenne az életünk. Csupán csak kiesne egy ünnep a naptárból? Több munka, több gürcölés, kevesebb szabadnap. Ki lehet bírni – hangzik a gyors, megfontolatlan emberi válasz. Talán kicsit ridegebbek lennének egymással. Önzőbbek. Ennél önzőbbek? Nem lenne, aki biztatna bennünket, nem lenne, aki támogatna, nem lenne vigasztalás sem. Így már szomorúbb, mert jól fog mindig, ha valaki meghallgat, valaki átölel, valaki gyászomban osztozik, valaki velem van, „láthatatlanul” és mégis valóságosan.

Ez a feltételes eszmeváltás akár be is következhet egy szép napon. Két tisztán körvonalazódó európai esemény vezet nagy léptékekkel az előbb vázolt irányba. Az egyik igyekezet Isten kitörlése szekularizált életünkben, és a másik az idegenek idegenkedése a keresztyéniséggel szemben. Ugyanakkor mi magunk is elnyomjuk a Szentlélek munkáját önmagunkban. Ezért fontos az, hogy a jelen lapszámunkban előtérbe kerül a Lélek indította múltbeli kegyesség emlékeinek tárgyi hagyatéka és az annak múzeumi megőrzésére tett kísérlet. A fiatalok szembesülése ezzel a szellemi és igen-igen tárgyi örökséggel, a kegyzerekkel, azt a reményt élteti bennünk, hogy a kollégium(ok) falai között a 400 éves történet tovább folytatódik, és ha a Szentlélek is munkálkodik, akkor jövő is lesz belőle. Isten a rosszat is javunkra tudja változtatni az Ő Szentleke által. Lélek nélkül értelmetlen az élet, Lélek nélkül hiábavalóság a lét, Lélek nélkül csak önzés és erőszak van, Lélek nélkül háború van, Lélek nélkül megbocsátás sincsen, Lélek nélkül üres a templom, Lélek nélkül egyház sincsen, Szentlélek nélkül keresztyénység sincsen. Jövel, alkotó Szentlélek!

Isten irányította életutamat ebbe az irányba

Balázs Ágnes zongoratanárnő, a Tordaszentlászlói Református Egyházközség kántora

NAGY-HINTÓS DIANA

Balázs Ágnes a Tordaszentlászlói Református Egyházközség kántora, a kolozsvári Sigismund Toduță Zenei Főgimnázium zongoratanára, ahol korábban középiskolai tanulmányait is végezte. Felsőfokú zenei képzést zongora és orgona szakon a kolozsvári Gheorghe Dima Zeneakadémián szerzett.

Szerencsepróbálásból életpálya

– Mikor és miért kezdett el kántorizálni?

– Harmadéves egyetemista voltam, amikor a Kolozsvár-Belvárosi Református Egyházközségben megürit a egyik kántori állás. Kis gondolkodás után rászántam magam, hogy elvállalom. Eleinte amolyan szerencsét próbálásnak gondoltam, aztán hat év lett belőle. Kórust vezettem, ifjúsági kórust és zene-kart alapítottunk az ifis csoporttal, gyerekkórust hoztunk létre. Pünkösdi közeledtével az a sok szép élmény jut eszembe, amelyekben a Pünkösdi Hangversenysorozat koncertjein volt részünk. Hat éven keresztül sikerült megszervezni ezt a fesztivált, amelynek színvonalát évről évre növeltük. Ebben nagy szerepet játszott az is, hogy az egyházközségnél ismerkedtem meg későbbi férjemmel, Balázs Attilával, aki jó gazdasági érzékével sokat segített a szükséges anyagi háttér előteremtésében. A Nyári Orgonahangversenyeket is újraindítottuk, amelyek akkor már több évtizedes hagyománya volt. Szerveztünk varázslatos hangulatú kamarazeneesteket a református kollégium udvarán, zongorás kamarasteket a templom szentélyében. Gazdag volt a zenei élet a város szívében.

– A kántorizálásban mennyire játszott szerepet, hogy édesapja, Gyenge János az Erdélyi Református Egyházkerület (EREK) tanácsosa, férje pedig lelkipásztor?

– Felmenőim több generáción keresztül lelkipásztorok voltak, így én is a templom kö-

zelében nőttem fel. Alig tudnék olyan vasárnapot felsorolni, amikor nem voltam templomban. Édesanyám kántor volt, én is hamar megtanultam a koráljátékokat. Még kisiskolás voltam, amikor úgymond „helyettesítettem”. Tehát nagyon közel állt hozzám a kántori tevékenység, de sosem kerestem az alkalmat, hogy kántor legyek. Inkább úgy érzem: Isten irányította életutamat ebbe az irányba.

– Ágnes alapította és működtette néhány éven át Kolozsvári Magyar Gyerekkórust, ahova a város minden szegletéből jöttek a gyermekek, és szép sikereket értek el együtt. Ez hogyan történt?

– A 2000-es évek közepén felmerült a kolozsvári magyar gyerekkórus létrehozására való igény. Az iskolákban még nem igazán működtek kórusok, a zeneiskolában pedig akkor még csak vegyes, román–magyar gyerekkórus működött. Amikor meghirdettük, nagyon sok szülő hozta el gyermekét. Kórustáborral kezdtük a közösség építését, és a rendszeres próbákkal folytattuk. Több táborunk volt Algyógyon, Bogártelken, de még Debrecenben is ottani oktatókkal, színes programmal. Sok kórustalálkozóra, különböző helyekre sikerült eljutni. Egyik legsikeresebb fellépésünkön, az egyik Pünkösdi Hangversenysorozaton Brahms-korálokát énekeltünk német nyelven, együttműködve dr. Dávid István nagy hírű magyarországi orgonaművésszel. Tordaszentlászlóról is sikerült folytatni ezt a tevékenységet két éven keresztül, de miután felvételt nyertem zongoratanári állásra a kolozsvári zenelíceumba, már nem maradt időm tovább szervezni, vezetni a gyerekkórust. Időközben az iskolakórusok újrászerveződtek, a Kolozsvári Magyar Opera keretében is létrejött egy gyerekkórus, a hiány pótlódott. A zenelíceum Guttman Mihály gimnazista kórusával folytatott néhány éves tevékenységem idején sikerült Budapestre is eljutni, ahol a *Bartók Rádió*ban élő adásban énekelhettünk közös koncerten a Magyar Rádió Gy-

Még kisiskolás volt, amikor „helyettesítette” édesanyját a kántorságban

rekórusával. Ez életre szóló élményt nyújtott mindnyájunknak.

Komolyzenei koncertek Kalotaszegben

– Tordaszentlászló külön fejezet az életében, hiszen a kolozsvári belvárosi nyüzsgésből egy kisebb településre érkezett. Könnyebb, nehezebb itt kántornak lenni?

– Tordaszentlászlóra 14 és fél éve kerültünk, férjem a gyülekezet lelkipásztor. Itt a kántori tevékenység talán kevesebb, de ugyanolyan minőségű, mint Kolozsváron volt. Mindkét gyülekezetbe akkor kerültem, amikor új énekeskönyvet kellett megismertetni, tanítani a gyülekezetnek, úgyhogy ez volt az egyik fő tevékenység, ami hosszasan folyamatot jelent, jóformán csak elkezdni és tanulni lehet, befejezni talán soha. Itt is működik egészen jó színvonalú vegyes kar, négy évvel ezelőtt létrehozottunk egy gyerekkórust, az ideai mottónk Kodály Zoltán böl-

csessége: „A zenével nem csak zenét tanulunk. Az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozíció javít, munkára kedvet csinál, alkalmasabbá tesz, figyelemre-fegyelmre szoktat.” A pandémia ideje alatt természetesen szüneteltettük tevékenységünket, de most ismét újrakezdettük a munkát: új lendülettel próbálunk minél szebb eredményeket elérni.

Tordaszentlászlón is szerveztünk nagyszabású koncerteket, ha csak a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Magyar Rádió Vegyeskarának vagy a Nyíregyházi Cantemus Gyerekkórus fellépéseit is említjük. Fénypont a gyülekezet életében a vallás-órásoknak évente megszervezett vakációs bibliahét, amelynek lebonyolításában nagy rész jut rám. Nem is tudnám már elképzelni a nyarat a vakációs bibliahét nyüzsgése nélkül. Sok gyerek vesz részt, akiknek feltöltődés, kikapcsolódás, de tanulás is ez az intenzív néhány nap.

– Egy egyházközségi karvezető, kántor, zongoratanár, édesanya élete igen sok feladatot tartogat. Miért érzi szükségét annak, hogy mindezek mellett gyerekkórust is alapítson? Van jelentősége a részt vevő gyermekek, szülei, szűkebb-tágabb közösségük szempontjából?

– A szülők sokszor nagy vidámsággal számolnak be arról, hogy gyerekeik otthon szívesen énekelik, dudorásszák a próbákon tanult énekeket, és türelmetlenül várják mind a fellépéseket. A gyerekkórus több szempontból is fontos: észrevétlenül megszerettettük az éneklést kis kortól, nagyon összetartó közösség formálódik ezáltal, egyrészt a gyerekekből, másrészt a szülők is odaadással és áldozatkészséggel állnak az ügy mellé, nem utolsósorban pedig a felnőtt kórusok utánpótlását is megalapozzuk, biztosítjuk, hogy 10-20-50 év múlva is legyen igény a kóruséneklésre. Aki egyszer igazán belekóstol, szívesen folytatja ezt a rendkívül sokszínű tevékenységet.

– Hogyan lett a helyi énekkar vezetője?

– Amikor Tordaszentlászlóra kerültünk, már húsz éve működött az újraindult énekkar néhai Guttman Mihály vezetésével. Aztán bő egy év után látva, hogy ereje egyre gyengül, már nagy erőfeszítés neki ide ingáznia, Misi bácsi, nagy bizalommal rám bízta a munkát. Örömmel adta át a stafétát, én pedig örömmel vettem át, és minden tudásommal igyekszem a kórus munkáját szolgálni. Igyekszem minél jobban teljesíteni a feladatomat, időnként úgy érzem, hogy nem sikerül, van, amikor nagyon besűrűsödnek a tennivalók, de Isten segítségével helytálló, nem adnám fel semmiért.

Hétköznapi munka és isteni ajándék

– Milyen kihívásokkal szembe kell néznie a kántor vidéken?

– Kántorként az egyik fontos feladat az egyházközség hangszereinek, orgonájának karbantartása, hangolása, javítása. Elkezdtek felújítani a templomunk orgonáját: három fémsípont kicseréltettünk, valamint a fújtatóját motorizáltuk. Hátravan még néhány javítás, amit terveink szerint rendre elvégezzük, megpróbálunk anyagi támogatást is szerezni, csak sajnos ritkák az ilyen jellegű pályázatok.

– Tordaszentlászlón nagy hagyománya van a karének- és orgonakészítésnek. Milyen tapasztalatokat, élményeket szerzett a tordaszentlászlói kórustalálkozók alkalmával? Idén újra lesz kórustalálkozó. Hogyan készül rá?

– Idén ismét lesz kórustalálkozó Szent László napja alkalmából, amelyre nagy lelkesedéssel készülünk, újdonságokkal is várjuk a vendégeinket: lesz kézműves vásár, közös ebéd, nótázás a jó hangú és jókedvű helyi énekesekkel. Azt szeretnénk, ha a vendégek lelkiekben feltöltekve térnének haza, a helyiek pedig falunk névadójának ünnepét méltón élnék meg.

– Közel két évtizedes kántori tapasztalatai során milyen hitvallása körvonalazódott?

– Úgy gondolom, hogy a kántori hivatás különleges, ötvözi a gyakorlati dolgokat a lelkiekkel, a hétköznapi munkát az isteni ajándékokkal, a tanulhatót a kegyelemmel. Nagyon fontos kitartónak lenni, az értékek megőrzését szem előtt tartani, mindig pozitívan hozzáállni minden kérdéshez.

– Facebookon szoktam látni a nagyobbik lányának sikerét bizonyító fotókat.

– Két lányunk van: egyikük tizenegyedikes a Báthory-líceumban, a kicsi pedig ősszel kezdi az iskolát. Családunk életében fontos helyet foglalnak el az állatok, többek között azért, mert a nagyobbik lányunk versenyszerűen lovagol. A családban nagyon fontos helye van a zenének, az énekeknek: a zongora, az orgona, a fuvola rendszeresen megszólal nálunk, sokszor pedig egy vagy akár több szőlamban énekelve mulattatjuk magunkat, például utazáskor.

A kórusokban nagyon összetartó közösség formálódik

Világszerte páratlan erdélyi értékeket felügyel a református múzeum

ZAY ÉVA

Az intézmény az Erdélyi Református Egyházkerület igazgatótanácsának 2014-es határozata nyomán jött létre, de ekkor még nem volt semmilyen gyűjteménye. A Bocskai tér 14. szám alatt álló épületnek a felújítását 2016-ban fejezték be, akkor költözött be a levéltár az emeletre, a földszinten alakították ki a kiállítótereket.

– A múzeum 2017-ben, a reformáció 500 éves jubileuma alkalmából szervezett tematikus tárlattal nyitotta meg kapuit, de a kutatói munka már jóval a megalakulása előtt megkezdődött; 2005-től dolgozunk kollégáimmal (Tamás Iringóval, Tóth Leventével, Ósz Sándor Előddel, Sipos Dáviddal – szerk. megj.) azon, hogy az egyházközségek klenódiáit, textíliáit, levéltári iratait felmérjük, dokumentáljuk, megtegyük a legfontosabb állagvédelmi lépéseket, elősegítsük a restaurálás folyamatát. A múzeum létrehozásával az egyházkerület több mint egy évszázados űrt pótolta. A 20. század elején ugyanis az anyagi gondok sok református egyházközséget arra kényszerítettek, hogy úrasztali edényeit, textíliáit eladogassa. A fő felvásárló ugyan a Magyar Nemzeti Múzeum, a budapesti Iparművészeti Múzeum és az Erdélyi Nemzeti Múzeum volt, de a régiségkereskedők, műgyűjtők figyelmét is felkeltették az egyházi tárgyak, és megessék, hogy ajánlataik kedvezőbbek voltak.

Attól tartva, hogy páratlan egyházi műkincsek külföldi magángyűjteményekbe kerülnek, az EREK igazgatótanácsa 1906-ban szabályzatot dolgozott ki a klenódiák eladását illetően, hogy szakértői felügyelet alá rendeljék az értékesítéseket. Szádeczky Lajos történész még abban az évben felvetette az egyházi múzeum megalapításának szükségességét, főként azért, hogy biztosítva legyen a már nem használt kegytárgyak megfelelő kezelése és tárolása. Az egyházmegye többsége azonban akkoriban úgy vélte, a klenódiák, textíliák őrzése az egyházközségek feladata, így a múzeumalapítás halasztódott.

A múlt század első felében az értékmérést az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtára és a Székely Nemzeti Múzeum vállalta fel. Az Erdélyi Múzeumot vezető Posta Béla – részben a gyűjteménygyarapítás, másrészt értékmérési céljából – arra kérte az egyházi hatóságokat, hogy használaton kívüli klenódiákat helyezték letétbe vagy adják el a múzeumnak – ezt egyesek megtették, mások nem. A második világháborút követően aztán a politikai helyzet nem tette lehetővé az egyházi múzeum megalapítását. Sőt, az 1972-ben alakult bukaresti Nemzeti Történelmi Múzeum kiállítására sok értékes kegytárgyat beszállítottak a református egyházközségek gyűjteményeiből, ezeket csak a 2000-es években kapták vissza a gyülekezetek.

A 20. század végétől újra területekre került a múzeumalapítás kérdése, és műemlékvédelmi fórumokon, konferenciákon egyre gyakrabban el is hangzott az egyházkerület előljárói részéről a múzeumalapítás ígérete.

2005-től Buzogány Dezső egyháztörténész, teológiai professzor vezetésével megalakult az a művészettörténészekből és levéltárosokból álló néhány fős kutatócsoport, amelynek én is tagja vagyok, és elkezdtek bejárni az egyházközségeket, feltérképezni tárgy- és irattálmányukat. Kutatásaink során nyilvánvalóvá vált, hogy főként a szórványgyülekezetek sérülékeny és használaton kívüli textíliáit, ónedényeit, iratait mielőbb múzeumi keretek között kellene tárolni, és az is, hogy mennyire kiterjedt és értékes a gyülekezeteknél levő tárgyi emléktárhely.

– Melyek a főbb tevékenységi körök?

– Az intézmény értékmérő és megőrző alapcéljának megfelelően egyik tevékenységi körünk a gyűjteményezés. Azok a gyülekezetek, amelyek már nem tudják a műtárgyaikat biztonságos körülmények között tárolni, letétbe helyezik nálunk, a tulajdonjoguk természetesen megmarad. A mostanra már körülbelül négyszáz értékű tárgyból álló gyűjteményünk többnyire a szórványgyülekezetekből (például a hunyad-zarándi egyházközségek) származó tárgyakból áll, de nem kizárólag.

Az intézménynek egyfajta felügyeleti, szakmai irányító szerepe is van: a gyülekezetek, lelkészek tanácsot kérhetnek abban az esetben, ha újabb tárgyakat szeretnének vásárolni, tanácsadást biztosítunk a használati tárgyak megfelelő tárolására, restaurálására vonatkozóan is. Teológus hallgatóknak, lelkészeknek képzéseket tartunk arra vonatkozóan, mire figyeljenek, hogyan járjanak el, ha műtárgyaik restaurálásra szorulnak, tudomány népszerűsítő előadásokat is tartunk. Az elmúlt öt évben elég sok helyen megfordultunk, presbiterkonferenciákon is, hogy a gyülekezetek vezetőit érzékenyítsük azt illetően, hogy nem mindegy, kire bizzák a helyreállítást. Jó lenne, ha magának az intézménynek is lenne majd textil- és fémrestaurátora, de jelenleg azt tudjuk biztosítani, hogy igény esetén felvesszük a szakrestaurátorokkal a kapcsolatot.

Előfordul az is, hogy nagy gyülekezetek jönnek létre, és szükségük van klenódiákra, textíliákra; ha szeretnének beszerezni, és kikérjük véleményünket, támogat-

juk, hogy szórványgyülekezetek tárgyait vegyék át, vegyék meg, hogy azok tovább éljenek, minél tovább használatban legyenek.

2016-tól kezdődően, magyarországi és egyházkerületi támogatással, helyszíni állagmegóvást is végzünk a gyülekezeteknél, amelyeknek textíliáit, klenódiáit dokumentáljuk, leltározzuk. Az iratokat savmentes levéltári dobozokba, a klenódiákat vászonzsákba helyezük, a régi textíliák hengeres vászoncsomagolást kapnak. Nagyjából 630-640 körüli a gyülekezetek száma, ahol legalább egy-két értékes tárgy van. 2016-tól mostanáig nagyjából 500 gyülekezet anyagát mértük fel. Száz fölött van azoknak a gyülekezeteknek a száma, ahol még nem jártunk. Reméljük, hogy idén a végére érünk a terepmunkának.

A levéltárakra vonatkozóan van egyébként olyan igazgatótanácsai határozat, hogy ha egy gyülekezet lélekszáma 150 főnél kevesebb, illetve nincs ott lakó lelkész, az irattárat be lehet hozni a központi gyűjtőlevéltárba. A textíliákra, a klenódiákra vonatkozóan nincs ilyen döntés. Amíg egy lélek is van a gyülekezetben, és úgy érzi, tud a műtárgyakra vigyázni, addig ezek a helyszínen maradnak. Amit nehezebben tudnak kezelni, azt adják át könnyebben, vagy amit kevésbé használnak; a múzeum gyűjteménye ilyenképpen zömmel textíliákból áll, továbbá ónedényekből, illetve van néhány ötvösmunkánk is.

– Hányadik századiak a múzeumi gyűjtemény legrégebbi darabjai? Milyen állapotban vannak?

Szeretnénk, hogy tudatosuljon az emberekben, milyen értékeket őriznek

– A régebbi, középkori eredetű tárgyak mind a gyülekezetekben vannak, ezeket még nem adták át. A múzeum gyűjteményében levő legkorábbi klenódiák a 17. század elejéről származnak, a régebbi textíliáink is 17. századiak. Egyesek egészen jó állapotban vannak, de van olyan is, ami restaurálásra szorul, pontosan amiatt adják át, mivel nem tudják megoldani a helyreállításukat. Néhány tárgyat úgy sikerült restaurálni, hogy felküldtük más darabokkal együtt Budapestre, a Nemzeti Múzeumba tervezett kiállításra, ahol helyreállították. Ha sürgős állagmegóvásra van szükség, megoldjuk.

– Vásárlási szándékkal gyarapítanák a gyűjteményt?

– A múzeum fő célja megővni, megőrizni, kiállítani a gyülekezetek egyházi műtárgyait. Persze, ha felbukkan a piacon olyan kegytárgy, amely egyházi használatban volt, vissza szándékoznánk szerezni, de alapvetően nem ilyen irányból bővül a gyűjtemény. A cél az, hogy lehetőleg minél többet begyűjtsünk az egyházközségektől.

– 2017-ben szakmailag nagyon megalapozott, értékes tárgyakat felvonultató tematikus kiállítással nyílt meg a múzeum. Ez hogyan állt össze? Terveznek-e állandó kiállítást?

– Igen, a hosszabb távú célkitűzések között szerepel az állandó kiállítás megnyitása, hiszen mostanra már van saját gyűjteményünk, de ennek még azért bővülnie kell. A *Kegyesség és/vagy reprezentáció. Erdély református*

öröksége című időszaki kiállításunk (amelyet 2017 szeptemberétől másfél évig látogathatott a nagyközönség) az erdélyi református egyházközségektől kölcsönzött úrasztali edények, textíliák, levéltári iratanyag bemutatásával kísérte végig egy-egy vidék reformációjának történetét.

A 15 év feldolgozott anyagából válogattuk össze a kiállításra szánt tárgyakat és kölcsönöztük az egyes egyházközségektől a kiválasztott műalkotásokat. Van már saját gyűjteményünk, de továbbra is alkalmazzuk ezt az eljárást, azaz egy-egy tematikus kiállításra tárgyakat kérünk a gyülekezetektől. A kiállításokhoz levéltári anyagot is szoktunk válogatni; az iratokat nem lehet, s nem is kell külvilágotatni a tárgyi hagyatéktól.

Az mindenesetre előny, hogy 17 éve dolgozunk az egyházközségekkel, elég jól ismerjük a rendelkezésre álló tárgyi anyagot, így megfelelő rálátásunk van arra, hogy mit honnan lehet egy-egy tematikus tárlathoz összegyűjteni.

Az első tárlatunk tárgyi anyagát kötetben ismergettük; megpróbáltuk összegezni, hogyan alakultak ezek a gyűjtemények, hogyan éltek a református gyülekezetek az elmúlt évszázadokban. A vármegyei és a széki területeken például eltérően működtek a gyülekezetek, mint ahogyan a nagy erdélyi városokban, Kolozsváron, Marosvásárhelyen is. A széki területeken maradt fenn több katolikus, középkori kegytárgy, mivel nemigen voltak nagy patrónusok, akik adott esetben a gyülekezet egész gyűjteményét kicserélték. A két város, Kolozsvár, Marosvásárhely gyülekezetei más jellegű tárgyakkal rendelkeztek, hiszen itt élénken tevékenykedtek a kézművesek, és a polgárság hangsúlyosan részt vett a templomok felszerelésében, kegytárgyaiknak gyarapításában. A vármegyei területeken a kisebb földesurak egy-két gyülekezetet támogattak, ahol élt a család vagy ahol a birtokközpont volt. A nagy patrónusoknak, az arisztokrata családoknak többfelé is volt birtokuk Erdélyben, ezeket mind ellátták a szükséges tárgyakkal, sőt intézményeket (például kollégiumokat), gyülekezeteket is alapítottak.

A kötetekből azok a gyülekezetek is kaptak egy-egy példányt, amelyeknek tárgyai szerepeltek a kiállításban – nagyon szeretnénk, hogy tudatosuljon az emberekben is, milyen értékeket őriznek. A tapasztalat az, hogy a műtárgyak leginkább annak folytán károsodnak, hogy nem ismerik fel bennük az értéket, nem figyelnek oda kellőképpen a tárolásukra, őrzésükre.

– Mikorra várható a következő időszakos kiállítás?

– Következő kiállításunkat októberre tervezzük, az erdélyi református kollégiumokról, majd a 18. századi, egyházpártoló erdélyi nagyasszonyok kapcsán is összeállítanánk egy tárlatot. Ősztől remélhetőleg egymást követik majd tematikus tárlataink, lesznek továbbá könyvbemutatók, szakmai előadások, és a szeptemberben zajló magyarországi Ars Sacra fesztiválhoz is csatlakozott a múzeum.

– Hogyan összegezhethetnénk ennek a múzeumnak a jelentőségét?

– Az Erdélyi Református Egyházkerületnek a gyülekezetekben rendkívüli gyűjteménye van; ha az egészet egy nagy múzeumként értelmezzük, amelynek a tárgyait különböző helyeken tárolják, ez a gyűjtemény bármely nyugat-európai múzeumával vetekedik. Olyan tárgyak is vannak benne, amelyekhez hasonló például csak a New York-i Metropolitan Múzeumban található. Olyan értékes gyűjteményanyag ez, amelyet fontos egységben látni, fontos, hogy legyen róla szakszerű nyilvántartás, hogy tudjuk, mi történik a műtárgyakkal. Az általunk készített fényképes leltáraknak egy példányát vissza küldjük a gyülekezetbe, így maguk is számon tarthatják értékes darabjaikat.

– Fogalmazhatnánk úgy, hogy szakmai menedzserei vagyok egy hatalmas értéktárházban...

– Igen, valami ilyesmiről van szó – óriási az anyag, sok olyan tárgy van, amely meghatározó darabja az erdélyi iparművészetnek: olyan darabok is, amelyeket egyáltalán nem ismert eddig a szakirodalom, amelyek újra tudják írni az egész erdélyi iparművészet vagy a protestáns egyházi művészet történetét.

Kovács Mária: őstől egymást követik majd tematikus tárlataink

Nemcsak arcok, kövek, kelyhek: évszázados közösség

Diaktársaimmal beszélgetve sokunkban felmerült a kérdés, vajon miért is volt az idei kollégiumi úrvacsorázás annyira különleges. Mitől volt olyan ismerős, mintha saját gyülekezetünkben éltük volna meg, és mégis más, hiszen csaknem két év szünet után, íme, megterítve állt előttünk a szeretet asztala – ráadásul a kollégium saját klenódiumaival. Honnan származnak iskolánk kelyhei és előttünk kik is használták? Ezekre a kérdésekre összpontosítva ástunk a történelembe és kerestünk válaszokat Kiss-Cserey Zoltán iskolalelkészünk segítségével.

■ A kollégiumi klenódiумokról az 1700-as évek második felétől kezdve van tudomásunk. A kollégium ma ismert legrégebb klenódiумát 1762-ben ajándékozta iskolánknak Barcsai Ágnes. Ismeretlen okok miatt az igazgatótanács jelentésében Lórántffy Zsuzsanna-féle úrvacsorapohárként említik ezt az adományt. Majdnem húsz évvel később, 1781-ben Pataki István neje, Babolcsai Erzsébet ezüstös és aranyozott kókuszdiópoharat hagyományozott a kollégiumnak. Ehhez a két kelyhez még járult egy harmadik, amelyet 1907-ben egri tornaversenyen nyertek az akkori kollégisták, ennek viszont nyomra vesztett.

– Hosszú évek után, 1912-ben az igazgatótanács elrendelte az Iparművészeti Múzeum megkeresésére, hogy a klenódiумokat csakis a múzeumok igazolt megbízottjainak bocsássák tudományos kutatás végett rendelkezésükre, kereskedőknek, utazóknak meg se mutassák. 1931-ben a kollégium pártfogó egyesülete Apáczai-serleg néven ezüst-kelyhet készíttetett azzal a céllal, hogy ezzel elevenítsék fel évről évre az öregdiák-találkozókon egy-egy régi kollégiumi tanár emlékét. 1933-ban határozta el a kollégium, hogy az ifjúsági istentiszteletek perselyes adomá-

nyaiból kis méretű ezüstpoharakat szerez be, és ezután a kollégium diákjai ezekből vettek úrvacsorát. Az államosításkor, 1948 augusztusában több más vagyontárggyal együtt a klenódiумok is az állam tulajdonába kerültek, viszont később egy rendelet folytán visszakerültek kollégiumunkhoz. Az évek során ajándékozásból úrasztali terítők is kerültek a kollégium birtokába. Ma az iskola kelyhei 25 kis úrvacsorai pohárral, úrasztali terítővel együtt a kollégium elidegeníthetetlen tulajdonát képezik – tájékoztatott Kiss-Cserey Zoltán.

A Kolozsvári Református Kollégium az idők folyamán sok diák számára vált második otthonná, így a hit megéléséhez is alapot teremtett a közösség, hiszen az otthoni gyülekezet mintájára itt is hitközösségbe szerveződnek a tanulók lelkes és gondnokok irányításával, presbitérium vezetésével. Mivel sátoros ünnepekre a tanulók vakáción vannak, azaz otthon ünnepelnek, a kollégiumban rendszerint adventkor és böjtfő vasárnap osztottak úrvacsorát a diákságnak is, illetve reformáció ünnepén, imahéten. Ezt a hagyományt mi is őrzük.

A kollégium egykori pedagógusa, Apáczai Csere János nevét viselő kelyhet kezünkbe véve testet ölt a meggyőződés, hogy

A kollégium legrégebb klenódiумát 1762-ben ajándékozta az iskolának Barcsai Ágnes

e falak között a hétköznapokban is eleven a múlt emléke. Nagy elődeink sokkal többek egyszerű arcoknál: nagyszerű nemzetépítő emberek, akik e szellemi műhelyben, a tudomány és kegyesség szentélyében formáltak a jövőt. Előttünk, sok évvel ezelőtt a kollégiumban tanult gr. Wass Albert író, Reményik Sándor költő, Sütő András író, Hegedűs Sándor egykori magyar kereskedelmi miniszter, Kós Károly építész, író, grafikus, Áprily Lajos költő és sokan mások. Emléküket őrzik a kollégium falai, az udvar, a tantermek, a folyosók és nem utolsósorban a fent említett kegyeszek.

Amikor 6. osztályos koromban eldöntöttem, hogy kollégis-

ta diák akarok lenni, nem gondoltam, hogy a Refi falai között ilyen erőteljesen él a történelem. 9. osztály elején minden zordnak tűnt, a maszkok és a betegség elvették tőlünk mindazt a szabadságérzetet és Istenhez való közelséget, ami a korábbi kollégistáknak majdhogynem magától értetődő ajándéként adott volt. Akkor még nem tudtam, hogy eljön az idő, amikor úrvacsorát vehetek e falak közt, és nem is képzeltem, hogy klenódiумaink ilyen gazdag történelmi múlttal rendelkeznek. Csodálat töltött el, büszkeség és hála, hiszen előttünk olyan emberek vettek úrvacsorát ugyanazokból a kelyhekből, akiknek neve a mai napig fenn-

maradt, akiknek szívet melegítő műveiben jegyzett bölcsességeit mindmáig idézzük. Így vált valósággá bennem a kollégium erőteljes templom-iskola-otthon hármass jellege, s tizenévesen így élhetem meg Reményik Sándor közhelyessé idézett sorainak évszázados generációit egybekapcsoló mély érzelmvilágát: „E templom s iskola között / Futkostam én is egykoron, / S hűtöttem a templom falán / Kigyuladt gyermek-homlokom. / Azóta hányszor éltem át ott / Lelkem zsenge tavasz-korát! / Ne hagyjátok a templomot, / A templomot s az iskolát!”

Gombkötő Mónika Rozália
10. osztály

Magyarországi kirándulások Határtalanul

Sétahajózás a Dunán, Szépművészeti Múzeum, gödöllői kastély, Országház, Eger – csak néhány állomása a refisek magyarországi kirándulásainak. A Határtalanul programban anyaországi diaktársainkkal is szorosabbra fűzhetjük kapcsolataikat.

■ Május elején iskolánk 11. évfolyama Magyarország öt csodaszép városát látogatta meg a Határtalanul programnak köszönhetően. Első állomásunk a debreceni nagytemplom volt, majd egy tudományos élményközpontban töltöttünk el tartalmas délutánt, ahol zenélő villámoktól kezdve, 3D-nyomatással,

gravitációs kísérletekkel folytatva érdekesebbnél érdekesebb tevékenységeken vettünk részt. Budapestre érkezve méltó lezárása volt napunknak az esti hajókirándulás a város fényeitől pompázó Duna tükreán. Fővárosi tartózkodásunk alatt jártunk az Országházban, ahol megnéztük a Szent Koronát is és a Szépmű-

vészeti Múzeumban, amelynek mind kiállításai, mind árkdjai, folyosói elragadóak. A Terror Házában szörnyülködve kerültünk közelebb a tanórákról ismert totalitárius rendszerek borzalmaiboz. A Nemzeti Színházat belülről is feltérképeztük, és megnéztük Tennessee Williams *Üvegfigurák* című drámáját. A vasárnapot Szentendrére kezdtük, a Skanzenben, ahol interaktív foglalkozáson ismerkedtünk, a múlt század embereinek mindennapjaival, dél-

után pedig soha nem látott csodában volt részünk: a budapesti Zene Házában zenetörténeti kiállítását tekintettük meg. A következő állomás a gödöllői királyi kastély volt, majd meglátogattuk a kollégium testvériskoláját. Könnyedén ment az ismerkedés a gödöllői diákokkal, búcsúzáskor már a következő találkozás gondolatával integettünk nekik a buszból. Egerbe érkezve esti városnézés várt. A történelmi város utcáit járva átszellemülten hallgattuk a múlt

történeteit, amelyeket most közelebbről is megismerhettünk.

Fáradtan bár, de emlékekkel gazdagon tértünk vissza Kolozsvárra, hogy ha testileg kimerülten is, de lelkiileg feltöltődve vágyjunk neki a hátralevő heteknek. Külön köszönjük Csizmadia Gábor magyarországi programfelelősünknek a szervezést és ezt a feledhetetlenül gazdag programot.

Hidi Krisztina
11. osztály

A végzős évfolyam az egri várban

Tudományos élményközpontban a tizenegyedikesek